

Др Милан Терзић, научни саветник
директор Архива Југославије
Београд, Република Србија
mvterzic@yahoo.com

УДК355.02(497.1)“19“

Оригиналан научни рад
Примљено: 20. октобар 2025.
Одобрено: 10. новембар 2025.

Југословенске припреме за одбрану у случају агресије земаља Информбироа

АПСТРАКТУМ: У раду се указује на југословенске припреме за одбрану након сукоба са земаљама Информационог бироа. Реч је о плановима за одбрану у које су били укључени сви сегменти југословенског друштва у настојању да се створе најбољи услови за адекватан одговор на могући напад. Писан је на основу архивских истраживања, преваходно на грађи војне провенијенције, као и литературе.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Југославија, СССР, Тито, Стаљин, партија, војска, идеологија, одбрана.

Југословенско-совјетски сукоб који је „отворен” 1948. године представљао је сложено размимоилажење, преко кога су се преламали различити интереси. У Југославији је озбиљно схваћена претња земаља ИБ-а резултирала припремама за одбрану. Носиоци тих припрема су били партија (КПЈ), војска (ЈНА) и југословенски вођа Јосип Броз Тито, чије се активности непосредно прожимају.

Јосип Броз Тито је током Другог светског рата био дисциплиновани комуниста који је у СССР-у и Стаљину нашао међународну и идеолошку подршку за промену власти у Југославији. Реч је о политичару прагматичку, који је растао испод Стаљиновог комунистичког ауторитета. Управо се тада југословенски вођа уверио у сложене интересе светских разрачунавања око поделе интересних сфера у оквиру политике компромиса. Стаљин је његово идеолошко истрчавање током рата, из међународних обзира, критиковао као преурађене и пребрзе кораке којима је откривао своје намере да на револуционаран начин преузме власт у Југославији. Упозорења су се односила на „прерано” Прво заседање АВНОЈ-а у Бихаћу, „мартовске” преговоре са Немцима 1943, савете НОП-у током 1944. да се мора ићи у компромис са Југословенском краљевском владом итд.

Након завршетка рата Тито је следио идеолошку правоверност према првој земљи социјализма и све је изгледало идилично, од идеолошких и партијских до државних односа. Према Западу је исказивао ратоборност у ставовима око Трста и грађанског рата у Грчкој, а врхунац је био обарање два америчка авиона изнад Словеније августа 1946. Међутим, тада се и уверио да Стаљин неће безрезервно подржати његове ратоборне амбиције.

Све је југословенског вођу учило да је политика реланост могућег. Још је вођа британске војне мисије Фицрој Меклејн током рата запазио код Тита самосталност као црту његовог карактера, о чему касније у мемоарима пише: „Мени је већ тада пала у очи самосталност његовог духа, а знао сам да је самосталност било које врсте неспојива с ортодоксним комунизмом. Могућност да би се могло догодити да се Тито и људи око њега временом развију у нешто више од обичних совјетских експоната чинила ми се превише далеком, да би послужила као темељ наших калкулација. Али, била је то ипак могућност за коју се чинило да ју је вредно имати на уму.”¹ Управо је то била тачна дугорочна политичка процена, што се и показало 1948. године, обележене југословенско-совјетским сукобом.

Совјетско-југословенска партијска преписка током прве половине 1948. године указује на раскорак у међусобним односима. Хронологија сукоба може се пратити кроз преписку која је покренута телеграмом министра одбране СССР-а Николаја Булгањина 18. марта 1948, којим се опозивају совјетски војни саветници и инструктори у Југославији. Тито је у писму 20. марта 1948. одбацио све упућене оптужбе, али сукоб није одмах разјашњен ширем чланству Комунистичке партије Југославије. Сусрет Молотова и југословенског амбасадора Поповића 24. марта 1948. имао је за тему повлачење совјетских војних и привредних саветника из ФНРЈ. У кратком разговору с амбасадором Поповићем, који је лично Молотову донео два писма од Тита, Молотов је објаснио како је совјетско руководство било приморано да повуче своје привредне и војне саветнике из Југославије и да кривица за такву одлуку лежи искључиво на југословенском руководству. Поповић је још једном затражио од Молотова да Совјети не повлаче своје саветнике јер, по његовом мишљењу, не постоје никакве сумње у другарске односе Југославије и СССР-а, на шта је Молотов одговорио да се совјетско руководство делима, а не речима, залаже за дружбу с Југославијом и да се код совјетског руководства речи не разилазе са делима. На поновљено питање да ли совјетско руководство за такав развој догађаја терети искључиво југословенску страну, Молотов је одговорио потврдно.² Следило је писмо ЦК Совјетске комунистичке партије

1 Fitzroy Maclean, *Rat na Balkanu*, Zagreb, 1964, стр. 48.

2 *Восточная Европа в документах российских Архивов 1944–1954 гг.* Том I 1944–1948 гг. No 268, Из дневника В. М. Молотова, Запись беседы с В. Поповичем об отзыве со-

(бољшевика) од 27. марта 1948, са датумом који свакако није случајно изабран због његовог значаја у новијој југословенској историји (мислимо на 1941. годину). Ово писмо је упућено и осталим руководством комунистичких партија, чиме је сукоб унутар комунистичког Истока интернационализован. Једино се Пољаци нису с овим солидарисали, и то ће учинити тек када југословенска делегација изостане са састанка Коминформа у Букурешту. Југословенски одговор Тита и Кардеља уследио је 13. априла 1948, када је Александар Ранковић упознао ЦК са случајем Хебранга и Жујовића. У новом писму ЦК СКП(б) од 4. маја 1948. тражено је да совјетски представници учествују у истрази о Хебрангу и Жујовићу. ЦК КПЈ је у одговору, 17. маја 1948, истакао да се о томе не може расправљати на Информбироу. Након тога, 22. маја 1948, ЦК СКП(б) шаље позив за учешће на седници ИБ-а у Букурешту. ЦК КПЈ се у изјави од 20. јуна 1948. огласио поводом недоласка на заседање у Букурешт, одбацујући оптужбе. У Букурешту је 20–22. јуна 1948. одржано заседање и донета је Резолуција о стању у КПЈ. Резолуција са овог заседања је објављена, поново не баш случајно, на Видовдан, 28. јуна 1948. године.³

У страху од новонастале ситуације уследила је југословенска брза реакција – сазивање Петог конгреса КПЈ, који је одржан у Дому гарде у Топчидеру јула 1948. На конгресу су одбачене совјетске оптужбе, усвојен је нови Програм КПЈ и изабран нови Централни комитет, али без Жујовића и Хебранга. Милован Ђилас је у мемоарима забележио да је Тито, да би видео како ће ко реаговати, тада нудио оставку: „Сви смо искрено зажагорили против тога, једино је Жујовић, на кога се сумњало, значајно ћутао.”⁴

Међутим, ради добијања на времену, истовремено се и даље клицало Стаљину и СССР-у.⁵

Када је реч о Југословенској армији, једном од стубова на којима је почивала нова власт, Тито и југословенско руководство су у свему следили совјетски узор. Народноослободилачка војска Југославије је 1. марта 1945. преименована у Југословенску армију, а Врховни штаб у Генералштаб. По угледу на Црвену армију, сачињена је и организација и формацијски састав, а прва мирнодопска формација урађена је јуна 1945. године. Партија је преко Политичке управе регулисала политички живот у Армији и под њеним руководством се налазе политичка одељења армија, команде родова, политички

ветских специјалиста из Југославије 24 марта 1948 г.

3 *Dokumenti o spoljnoj politici Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1948*, Beograd, 1989, стр. 65–66, 97–106, 152–153, 163–165, 596–627.

4 Милован Ђилас, *Дружење с Титом*, Београд, 1990, стр. 130–131.

5 *Sednice CK KPJ 1948–1952*, Branko Petranović, Rako Končar i Radovan Radonjić, Beograd, 1985.

одсеци дивизија, бригада, војне школе и Команде позадине. За југословенско руководство отворило се питање: како војсци објаснити нову политичку ситуацију и спољнополитичку позицију?

Стаљин и совјетско руководство су рачунали на снаге у Југославији које ће, како су мислили, бити „тројански коњ” који ће следити његов став и преко кога ће изнутра рушити Тита и југословенско руководство. Совјетске процене о подршци у Југославији нису биле без основа, о чему говоре чињенице: за Резолуцију ИБ-а изјаснила су се два члана Политбироа (Жујовић и Хебранг), осам чланова ЦК КПЈ, 16 чланова ЦК република, 50 чланова обласних комитета и 773 члана среских комитета КПЈ, као и високи војни функционери, генерали Арсо Јовановић и Бранко Петричевић и пуковник Владо Дапчевић. За Резолуцију ИБ-а у целој земљи изјаснило се преко 55.000 чланова КПЈ, 1673 носиоца „Партизанске споменице 1941”, 4153 активна припадника ЈА/ЈНА и 1722 припадника унутрашњих послова.⁶ Најновија истраживања грађе југословенских служби безбедности указују на бројку од 16.289 имена, како се каже, кажњеника „друштвено корисним радом и осуђеника по ИБ-у”.⁷ Присталице Резолуције ИБ-а у Југославији платили су цену разапетости „између две отаџбине” суровим одговором државе и боравком у затворима, међу којима је Голи оток био синоним за највеће страдалиште.⁸ Све је за последицу имало страх који се увукао у све поре друштва, а присталице ИБ-а након издржавања казне као да су били заветовани ћутањем о оном шта су преживели.

Новонастала ситуација највише и најбоље оцртава се на седницама Политбироа ЦК КПЈ који је био највиши орган власти у Југославији. На њему је формулисана политика, издаване су директиве и спровођена је партијска воља преко државних органа и масовних организација. Војно питање било је предмет расправе 1. марта 1948, када је у закључку наглашена потреба оријентације на сопствене снаге у односу према СССР-у. Тито је тада истакао: „Нису хтели ићи нама у сусрет по питању наоружања Армије. – Шта ће вама јака армија. Ми смо ту... Совјети мисле да ми треба да смањимо Армију. Забринули су се како ће наш народ издржати терете одржања Армије. Ја сам против таквог става. Ми морамо имати јаку армију – то је гаранција независности.” Закључак је био да се треба ослонити на сопствене снаге.⁹

6 Бранко Петрановић, *Историја Југославије 1918–1988*, књ. 3, Београд, 1988, стр. 195–262. У даљем тексту: В. Petranović, *Istorija Jugoslavije*, n. d.

7 *Заточеници Голог отока: регистар лица осуђених због Информбироа*, приредили Драгослав Михаиловић, Мирослав Јовановић, Горан Милорадовић и Алексеј Тимофејев, Београд, 2016.

8 Previšić Martin, *Goli otok: istorija, Titov logor kroz arhive UDBE i iskaze svedoka*, Beograd, 2022.

9 *Politbiro CK KPJ 1945–1948*, priredio Branko Petranović, Beograd, 1995.

Сукоб се отворио и на идеолошком пољу покретањем питања идентитета Комунистичке партије Југославије. Увидело се да се сукоб не може превазићи, а схватило се и да правдање две непомирљиве власти идентичном идеологијом не може опстати. Заузет је став да се идеологија мора ревидирати и излаз је нађен у самоуправној модификацији бољшевичке идеологије коју је требало прилагодити стварности новонастале ситуације. С временом је одређиван гранични идеолошки простор дометом критике совјетског социјализма и одбацивањем стаљинизма, али се остало у границама једнопартијског политичког монопола.¹⁰

Комунистичка партија Југославије је након Другог светског рата контролисала сваки сегмент друштва. Након избијања сукоба са СССР-ом њена присутност и мобилност била је још више изражена, нарочито ако се има у виду институција каква је војска. Председник партије Ј. Б. Тито обједињавао је све најважније функције у држави. Био је на челу партије, био је председник владе, министар одбране и једини је у Југославији имао маршалско звање. Постао је и председник републике увођењем те функције јануара 1953. године. Међутим, треба указати и на чињеницу, како то социолог Тодор Куљић каже, да је „сваки вођа појединачни одговор на колективну потражњу”.

Партија је преко Политичке управе, на чијем је челу био Светозар Вукмановић Темпо (начелник Главне политичке управе ЦК КПЈ и задужен за политички рад у Армији до 1948), регулисала политички живот у војсци. По „отварању” сукоба 1948. Темпа је наследио генерал Отмар Креачић. То је време када су се у војсци сусрели са, како се говорило, „непријатељским иступима”. У циљу унутрашње кохезије, донета је одлука (10. фебруара 1949) о именовању партијског Опумоћства за Југословенску армију, а убрзо затим, 3. марта 1949, и одлука о изборима у партијској организацији југословенске војске. Брзо се реаговало и од Контролне партијске комисије тражена је строга евиденција иступа по линији ИБ-а. Партија у војсци је, наниже, упућивала директиве како се треба поставити у раду након сукоба са ИБ-ом. Нижи партијски органи су, на другој страни, извештавали о политичкој активности на сузбијању присталица Информбироа. На то упућују записници са састанака и достављени извештаји за поједине периоде. Подаци о члановима партије искљученим у период 1948–1952. сликовито говоре о том времену и врењу у војсци.¹¹

Унутрашњу кохезију нарушио је још један изазов са којим се суочило југословенско друштво и његова војска, али након Стаљинове смрти мар-

10 *Информбиро и Југословенска (народна) армија*, Зборник докумената, приређивачи Милан Терзић, Михајло Басара, Дмитар Тасић, Службени гласник, Београд, 2015, стр. 15–28. У даљем тексту: *Информбиро и Југословенска (народна) армија*, н. д.

11 Војни архив, фонд ЈНА, к. 498, фас. 4.

та 1953. године. Реч је о „случају” Милована Ђиласа 1954. године који је својим текстовима у штампи отворио питање монопартизма у Југославији. У институцији каква је војска, то је појединцима било добра прилика да покажу своју „правоверност” и да на Ђиласовом паду напредују у војној хијерархији. То сликовито показује пуковник који је на партијском састанку, нападајући Ђиласа, изговорио речи: „Ништа није радио само је седио и писао.”¹²

Партијски извештаји са нижег нивоа указују на чињенице у вези са, како се каже, иступањима по „резолуцији Информбироа” за поједине периоде и речито говоре о појединцима. Управо ови извештаји откривају због чега су покретани поступци према појединцима, официрима, подофицирима, војницима. Карактеристичне су изјаве због којих су вршена хапшења: „С Партијом немам ништа, она је за мене страна”; „Да сам знао за овакво стање, не бих гласао за Тита”; „Русија је најбољи пријатељ”; „Не би ушао у задругу због тога што би тамо вечито радио за другога и реч је о тактици да све ставимо на заједнички казан”; „Псовао предавача говорећи да су му тим задругама пробали мозак”; „Служење војног рока сматрао је за ’две године робије’”; „Нисмо у стању да бранимо равницу Војводине”, а један официр је на годишњем одмору на сеоском веселју у колу певао „Ој, Стаљине, здраво, здраво, све што радиш имаш право” итд. Нису остале забележене ни песме „Црна Гора стално пита кад ће Ђилас мјесто Тита” или „И да ћемо главе дати, Пеко ће се маршал звати”.¹³

У извештајима се поименице наводе предузете санкције: „Искључен из Партије и ухапшен”; „Искључен из Н. Омладине”; „Ухапшен је и биће предат суду” итд. Такође, у извештајима се говори о проради партијских директива, читању *Борбе* као директивног партијског органа, о активностима у „политичком васпитању (преваспитању – примедба аутора)” итд.¹⁴

Партијски извештаји говоре о смерницама партијског рада: рад партијске организације на уздизању борбене готовости, побољшању планирања наставе, морално-политичком стању, о партијском кажњавању (један припадник војске се слабо залагао за проучавање предмета „Историја КПЈ”); како се каже, „Морамо водити рачуна да према људима не будемо немилосрдни него да их требамо васпитавати да не греше”; „Једна врло негативна појава које у вези непријатељског рада има у нашој јединици јесте сумњичење људи. Многи наши руководиоци су склони да човека без неке детаљније анализе врло лако прогласе непријатељом” итд.¹⁵ Гледајући генерално, партијски подаци у војсци

12 Милан Терзић, „Ништа није радио већ седио и писао (случај Милована Ђиласа у ЈНА 1954)”, *Војноисторијски гласник*, бр. 2/2010.

13 Војни архив, ЈНА, инвентарски бројеви 2280–2282, 2613–2617.

14 *Исто*.

15 *Исто*.

указују на олаке сумњичења и хапшења, затим на првобитно несналажење око улоге службе безбедности која је била истурена у разоткривању присталица ИБ-а. Међутим, из свега се учило, о чему говори касније настојање да се кроз политички рад партијском чланству укаже на нову партијску линију и да се за то придобије људство и обезбеди шира подршка.

На граници са земљама чланицама ИБ-а где је оствариван непосредни додир, од дојучерашњих пријатеља, преко ноћи, створени су непомирљиви противници. У том непосредном физичком додиру избијала је сва жестина, непомирљивост и оштрина сукоба. Може се рећи да је то било стање „ни рата ни мира”, где се у периоду 1948. до 1953. водио интензиван обавештајни рат. Сукоб су карактерисали и бројни гранични инциденти: отварање ватре на противничку територију, преласци мањих војних јединица, рушење граничних међа, заседе, убиства граничара и цивила итд. Тако је 1948. и 1949. године из земаља ИБ-а на територију Југославије извршено 118 упада „обавештајних агентура”. На југословенским границама према земљама ИБ-а у периоду од 1. јуна 1948 до 31. децембра 1955. године догодило се 28 убистава, 51 рањавање и 37 отмица. Од тог броја погинуло је 18 припадника Корпуса Народне одбране Југославије, 38 их је рањено, а осам отето. Највише оваквих упада било је на граници са Албанијом.¹⁶

Преглед граничних инцидената, повреда територија и повреда ваздушног простора са земљама ИБ-а у периоду 1948–1952, којима је располагао Корпус Народне одбране Југославије, указује да је њихов број био у непрекидном порасту и да је кулминацију достигао 1952. године. По годинама, то је изгледало овако: 1948 – 74 инцидента; 1949 – 442 инцидента; 1950 – 936 инцидената; 1951 – 1517 инцидената; 1952 – 2390 инцидената. Највише инцидената се догађало на југословенско-мађарској граници.¹⁷

Јосип Броз Тито у дневнику бележи више могућих ратних сценарија у случају напада на Југославију: одбрана и повлачење са одбрамбене на стратегијску територију у оквиру ограниченог или ширег ратног сукоба.¹⁸

Југославија је, у оквирима својих могућности, настојала да осигура своју угрожену безбедност. Појачана је контрола граничне територије, отпочело се са низом контраобавештајних, обавештајних и субверзивних операција, уперених како против околних земаља тако и против југословенске емиграције која је у њима нашла уточиште. Југословенско вођство, предвођено Јосипом Брозом Титом, било је свесно да Југословенска армија, иако бројна, није

16 Војни архив, ЈНА, Команда КНОЈ и ГЈ, инв. бр. 3718.

17 Војни архив, ЈНА, Команда КНОЈ и ГЈ, инв. бр. 3714.

18 *Титов дневник*, приредио Перо Симић, стручни сарадник Нада Пантелић, Београд, 2009. У даљем тексту: *Титов дневник*, н. д.

била припремљена за пружање ефикасног отпора. Недостатак војне опреме: тенкова, тешког наоружања – посебно артиљерије, млазних авиона, радара, система везе, резервних делова итд., умањивао је њену борбену спремину и ефикасност. У настојању да надомести ове недостатке, Југославија се окренула западним силама, где је нашла своје место у њиховим одбрамбеним аранжманима, иако није формално приступила НАТО-у. На том путу се ишло на два паралелна колосека. Први је био прикључење Програму помоћи за заједничку одбрану, који је након двогодишњих преговора потписан у новембру 1951. године, чиме се делимично надокнадило технолошко заостајање оружаних снага и добијена велика количина војне помоћи.¹⁹ Други пут је представљао везивање за Грчку и Турску кроз балканске савезничке односе потписивањем Анкарског цивилног и Бледског војног дела споразума, 1953. и 1954. године.²⁰ Анкарски споразум, политички део уговорних обавеза, потписали су 28. фебруара 1953. министри спољних послова. Потом се кренуло у разговоре око питања војне сарадње и преговори су настављени у циљу формирања заједничких командног војног тела који би Југославију још више приближило западном војном савезу. До тога није дошло јер је југословенски партијски и војни врх посебно био осетљив на ту тему, одбијајући да је разматра и у оквиру Балканског пакта. Међутим, формиран је Стални секретаријат, преко кога је југословенска страна избегла непосредно везивање за НАТО, чије су чланице биле Грчка и Турска.

Модалитети војне сарадње су договорани на састанцима највиших војних представника. На то указују трипартитне конференције (одржано их је шест) трију држава, на којима су, на стратешком нивоу, разматрани сви војни елементи одбране од могућег напада са Истока. На нижем, оперативном-тактичком нивоу, у оквиру 4. конференције, разговарали су током 1954/55. године команданти 3. југословенске армије и 1. прве грчке армије у Струмици, Солуну и Скопљу. Војним споразумом, који је потписан на Бледу 9. августа 1954. године, била је предвиђена двадесетогодишња сарадња. Међутим, Југославија је остварила намеру да овај савез остане искључиво одбрамбена организација независна од НАТО-а и усклађена са начелима ОУН. Иронијом историјских догађаја, споразум је потписан на истом месту где су седам година пре тога, 1947. године, вођени југословенско-бугарски разговори Тита и Димитрова око стварања балканске федерације.

Југославија је потписивањем Меморандума октобра 1954. године пацификовала спорно питање Трста. С временом је Балкански пакт све више

19 Ivan Laković, *Zapadna vojna pomoć Jugoslaviji 1951–1958*, Podgorica, 2006.

20 *Balkanski pakt 1953/1954*, Zbornik dokumenata iz Arhiva Vojnoistorijskog instituta, Arhiva Ministarstva spoljnih poslova i Arhiva Josipa Broza Tita (1952–1960), Vojnoistorijski institut, Beograd, 2005.

губио на значају, одумирао и постепено се гасио. То је и време југословенске нормализације односа са СССР-ом и, како се показало, Балкански пакт је био југословенска краткорочна инвестиција.

Велики спољнополитички изазов коме је била изложена Југославија и њено руководство изискивао је потребу учвршћивања унутрашњег јединства. Партија није седела скрштених руку и до краја 1948. године следиле су резолуције републичких партијских конгреса, конгреса СКОЈ-а, АФЖ-а, ратних инвалида, синдиката итд. Са резолуцијама подршке партијских републичких конгреса и Народног фронта настављено је и током 1949. године.

Ј. Б. Тито је о обраћању Југословенској армији 4. октобра 1948, у говору на завршетку војних маневара у Србији, поново истакао потребу сопственог пута, одбацујући оптужбе упућене из СССР-а и суседних земаља.²¹ Југословенски вођа се у овом сукобу служио и тактиком добијања на времену. На то указује чињеница да је 5. новембра 1948. упутио честитке Стаљину поводом годишњице Октобарске револуције.²² Такође, Тито ће Стаљину честитати и рођендан 21. децембра 1948, што је широј јавности могло бити неразумљиво с обзиром на промену партијске и државне политике. Међутим, то неће урадити наредне, 1949. године. На промену указује и то да је за Дан ЈНА узет 22. децембар, када је 1941. изведена прва акција Прве пролетерске бригаде, иако је њено оснивање претходног дана, 21. децембра 1941. године, било рођендански поклон Стаљину.

Према Римокатоличкој цркви, која је после рата пружила један од највећих отпора новој власти, Тито је, настојећи да учврсти унутрашње јединство, политику прагматично прилагођавао, водећи је на два нивоа. На унутрашњем плану поступао је гипкије и био је еластичнији, на што упућују детаљи његовог конкретног одлучивања. Ватикан је, на другој страни, тврдокорно настојао да заштити своје интересе, борећи се за права верника и Степинца, што се није поклапало ни са америчким ни са британским настојањима да се Тито, како се говорило, „одржи” на површини.²³

Важно је било учврстити унутрашње јединство. Тито је, због одржавања унутрашње кохезије, у периоду 1948–1952. интензивно путовао по Југо-

21 *Dokumenti o spoljnoj politici Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1949*, Београд, 1991. стр. 215–219.

22 *Dokumenti o spoljnoj politici Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1948*, Београд, 1989, стр. 447.

23 Милан Терзић, „Однос Јосипа Броза Тита према Римокатоличкој цркви 1945–1952. (Прилог проучавању доношења политичких одлука)”, *Војноисторијски гласник*, бр. 1 за 1996. Драгољуб Живојиновић, *Ватикан, католичка црква и југословенска власт 1941–1958*, Београд 1994. Lorejn M. Lis, *Održavanje Tita na površini: Sjedinjene Američke Države, Jugoslavija i hladni rat*, Београд, 2003

славији. Број посета је увећан у односу на ранији период: Македонија 1948; Црна Гора 1951; Босна и Херцеговина 1950. и 1951; Словенија 1948, 1951. и 1952; највише посета у овом периоду, сваке године по више пута, везано је за Србију и Хрватску.²⁴ Посете су пажљиво планиране и најчешће су биле везане за датуме из периода Другог светског рата, и то дане устанака, чиме је наглашавана недавна прошлост и истакнута југословенска самостална улога у односу на СССР. Ј. Б. Тито је у говорима знао, не без ироније, да се дотакне свог дотадашњег учитеља и предводника, Стаљина. Тако је приликом посете Црној Гори, 1951. године, рекао: „Стаљина читав свет зна по његовим брцима, а не по мудрости.”²⁵

Одласци Ј. Б. Тита у иностранство у периоду 1945–1948. били су одраз послератне југословенске спољнополитичке оријентације, ослоња на СССР. Насупрот путовањима по Југославији, након сукоба са Стаљином, више није путовао ван земље све до марта 1953, када је, непосредно након Стаљиновој смрти, посетио Велику Британију и Винстона Черчила. Дакле, пуних пет година није напуштао Југославију, а треба указати и на чињеницу да је у овом периоду научио енглески језик. Титовом међународном угледу допринело је објављивање књиге Владимира Дедијера *Јосип Броз Тито – Прилози за биографију*, која је, у функцији да се Тито што боље представи западном свету, објављена на многим светским језицима, па чак и на Брајевој азбуци за слепе.²⁶

У циљу унутрашње кохезије, подршка је добијена и од академија наука и Тито је тражио да и то буде објављено у штампи. Писма подршке упутиле су Српске академије наука и уметности септембра 1948. и Југославенске академије наука и умјетности из Загреба новембра 1949. Указујемо и на писма подршке ратних заробљеника која упућују након пуштања на слободу 1948, што је непосредно повезано са југословенско-совјетским сукобом, као и писма подршке затвореника ИБ-оваца који су „ревидирали” своје ставове.²⁷

Ј. Б. Тито је у овом периоду, давањем интервјуа у западним медијима, интернационализовао југословенско питање. На захтеве новинара из тих земаља, број интервјуа датих западним новинарима расте и у периоду 1950–1952. и кретао се у распону од 13 до 18 годишње, што је више од једног месечно. Тито је тада тактички прилагођавао давање одговора на питања која су могла директно иритирати СССР, избегавајући да одговори и на провокатив-

24 *Hronologija revolucionarne delatnosti J. B. Tita*, Beograd, 1978.

25 J.B.Tito, *Govori i članci*, Zagreb 1959, knj. VI, str. 47.

26 Милан Терзић, „Прилог питању стварања Титовог култа (Дедијерови 'Прилози за биографију Јосипа Броза Тита')”, *Историјски записи*, 1995, бр. 1, стр. 88–96.

27 Архив Југославије, фонд 836 - КМЈ (Канцеларија Маршала Југославије), I-5/2 i 13; КМЈ II-4-a/27, 30 i 31, КМЈ II-8/9

на питања, попут оних да ли се очекује совјетска интервенција, да ли Стаљин хоће грађански рат у Југославији, шта би радила Југославија у случају рата Истока и Запада? На ова обраћања, на документима, Тито је руком парафирао кратке одговоре: „Не дајем одговор”, „Ни на једно питање се не може дати одговор”, итд.²⁸ Оваквим ставовима није безрезервно падао у наручје Запада, а на другој страни није рушио све мостови према Истоку.

Ништа се није препуштало случају, на шта указују одговори из Титовог кабинета на различите захтеве. На обраћања за смањење казни затвора ИБ-овцима, које је упућивала најближа родбина са образложењем да су престроге, да је здравствено стање затвореника нарушено, да је породична ситуација тешка итд., Министарство унутрашњих послова достављало је податке о држању кажњеника у затвору. Потом је, на захтев Маршалата, Јавно тужилаштво достављало обавештења о извршеним кривичним делима на основу којих је изречена пресуда и износило став о евентуалном смањењу казне. Тито је све ово ишчитавао и исписивао одговоре, са својим парафом: „Син може бити пуштен под условом да потпише јавну изјаву и обећање да ће се поправити”; „Долази у обзир пуштање на слободу ако се поправио, односно увидео грешку”. Један случај је је био изузетак, јер је Ј. Б. Тито био попустљив код осуђеника млађих година и нарушеног здравља, на што је написао: „Ако је болестан, онда ухапшеника чим прије пустити на слободу.”²⁹ Ј. Б. Тито је као политичар прагматик „носио” југословенску политику 1948. године, о чему говоре детаљи конкретног одлучивања. Исказивао је велику енергију и тактичност да одговори на много различитих захтева, операционализујући поједине сегменте, са истанчаним осећањем за спољну, и оних за унутрашњу политичку употребу.

Југословенска држава и њено руководство, у страху од могућег напада са Истока, прво су посегнули за ослоном на сопствене оружане снаге. Тада је дошло до симбиозе државе и војске и разумљиво је да је заједништво остварено прожимањем заједничких планова одбране. Југословенско-совјетски раскид затекао је Југословенску армију у степену организованости и распореду који је био усредсређен на одбрану од напада са Запада (границе су брижно чуване и припремане за одбрану), док границе према источним земљама као да нису постојале (безбедносни режим је био лабав, промет готово неконтролисан, карауле и остали објекти инфраструктуре малобројни и неразвијени).

Новонастало стање изискивало је брзу реакција југословенског државног и војног врха. Далекосежни планови подразумевали су да се у наредном периоду изврше бројне дислокације јединица. Одбрана је припремана са

28 Исто, КМЈ, IV-1-a/28, 49, 67, 87 и 89.

29 Исто, КМЈ, II-8/14.

ослонцем на стратешке планинске масиве јужно од река Саве и Дунава. Актуелизовано је и оживљено начело герилске борбе оснивањем Команде партизанских одреда. С тим циљем формиран је велики број мањих партизанских јединица намењених локалној одбрани и акцијама у позадини непријатеља. Светозар Вукмановић Темпо је постављен за команданта Штаба партизанских одреда, за политичког комесара Мијалко Тодоровић, а за начелника Штаба генерал Рудолф Приморац. На стање „ни рата ни мира” указује тајни указ Президијума Народне скупштине ФНРЈ о стављању земље у приправно стање.³⁰

У склопу припрема за одбрану, 1948. отпочео је процес реорганизације Југословенске армије и Корпуса Народне одбране Југославије. Израђене су нове формације и направљен нови мобилизацијски план. Постојећи мобилизацијски план „Јадран” допуњен је и преименован у план „Бисер”.³¹ Планом је предвиђено да се до 30. новембра 1949. године изврши формирање, расформирање и преформирање по новим личним формацијама и дислоцирање јединица, до 1. марта 1950. године да се регулише материјално обезбеђење (пребацавање материјала, ускладиштење и разврставање унутар ратних и мирнодопских складишта), а до 15. марта 1950. требало је да се заврше све мобилизацијске припреме (личне, материјалне, политичке, финансијске, укључујући и саопштавање ратних распореда обвезницима).³²

Совјетско-сателитски напад очекивао се са севера и истока и југословенски државни и војни врх био је свестан да се у северним равничарским пределима Војводине и Славоније не може пружити ефикасна одбрана. Због тога су израђени прецизни планови за мобилизацију, као и детаљни прегледи расположивих ресурса у пољопривреди, индустрији, сировинама, стоци, саобраћајним средствима, људским ресурсима, путној и железничкој мрежи, лучким капацитетима итд., све са циљем организовања успешне одбране. Урађени су и планови за евакуацију управног апарата и војно способног становништва у унутрашњост земље. Са подручја Србије и Хрватске у Босну и Херцеговину требало је евакуисати око 580.000 лица. Планом је предвиђено да се савезне државне институција сместе на простор Босне и Херцеговине, тачније, на територију Борачког језера, Коњица, Јабланице, Прозора и Мостара. Једно од озбиљних питања које се у том тренутку нашло

30 В. Petranović, *Istorija Jugoslavije*, n. d, стр. 235. *Razvoj oružanih snaga SFRJ 1945–1985*, knj. 7, deo 1. Beograd, 1989–1990. i 2. У даљем тексту: *Razvoj oružanih snaga SFRJ...*, n.d.

31 Војни архив, ЈНА, к. 670, ф. 2, бр. 5/1, Наређење за реорганизацију ЈА и КНОЈ, прелаз на нове формације и нови мобилизацијски план, Генералштаб Југословенске армије, III Управа – I Одељење, Стр. пов. бр. 1927 од 28. 7. 1949. године.

32 *Исто*.

на дневном реду било је питање локације постојећих индустријских капацитета, пре свих оних чија је продукција била од необичне важности за Армију и њено функционисање.³³

Југословенска армија из рата је изашла са значајним људским потенцијалом од око 800.000 војника. Ако погледамо персоналне односе у највишем југословенском војном вршу, видећемо да је Јосип Броз Тито био министар народне одбране од 1945. до 1953. Наследио га је генерал Иван Гошњак који је био државни секретар за народну одбрану од 1953. до 1967. године. Након рата, у периоду 1945–1953, начелник Генералштаба Југословенске армије био је генерал Коча Поповић. Наследио га је накратко, 1953–1954, генерал Пеко Дапчевић. Краткотрајни боравак генерала Дапчевића на највишој војној функцији неодвојив је од случаја Милована Ђиласа 1954. године. Погоднију личност Јосип Броз Тито је нашао у генералу Љуби Вучковићу, који је ту функцију обављао у периоду од 1954. до 1959. године.

Ради лакшег оперативног руковођења одмах је 1948. створен Врховни савет Народне одбране, а касније, на састанку код Јосипа Броза Тита 18. маја 1950. године, закључено је да се образује Савет Врховне команде и Секретаријат, као његово тело. У састав су ушли највиши југословенски руководиоци, Јосип Броз Тито као председник, и чланови: Едвард Кардељ, Александар Ранковић, Милован Ђилас, Борис Кидрич, Франц Лескошек, Светозар Вукмановић, Коча Поповић и Митар Бакић као секретар. Савет Врховне команде се бавио питањима општег државног значаја у вези са јачањем одбрамбене моћи земље, који је, према потреби, позивао ресорне министре и друга лица. Успостављао је и тесан контакт са Привредним саветом, док су по републикама остали координациони комитети радили у дотадашњем саставу.

Припреме за одбрану су непосредно организоване преко координационих комитета и комисија. Њихов рад најбоље говори о озбиљности припрема за евентуално ратно стање у коме би се наша држава. Координациони комитети се формирају почетком 1949. године на највишем државном, савезном нивоу, потом на републичким и на нижим нивоима. Формирани су при владама народних република, а координационе комисије за народну одбрану при Покрајинском одбору Аутономне покрајине Војводине, Обласном одбору за Косово и Метохију, Обласном одбору за Далмацију, при среским, односно градским и рејонским народним одборима.

Састанци на највишем државном нивоу означавају сарадњу цивилних и војних структура власти и на њима учествују највиши државни, партијски

33 *Информбиро и Југословенска (народна) армија, н. д.*

и војни руководиоци. На појединим састанцима присутан је и Ј. Б. Тито, који је у записницима означен именом „Маршал”. Када није био присутан, Ј. Б. Тито је добијао обавештења о састанцима и појединим плановима на које је он давао предлоге, примедбе и сугестије.

На седницама координационих комитета разматрани су: послови евакуације, стање у земљи, план организације министарстава, Армије, стање медицинске снабдевености Југословенске армије и медицинске производње у организација и снабдевање Армије, извођење наставе у Армији, стање резерви, изградња магацинског простора, размештај материјала по републикама, израда плана привредне мобилизације, евакуација људства, питање локација за премештај, дислокације, питање веза, промена шифри у комуникацијама, функционисање града Београда у случају рата, питања снабдевања електричном мрежом, санитарска служба у рату, здравствена служба и медицинска индустрија, прегледи лекара по врсти специјалности, организација ратне власти, израда цистерни за бензин, саобраћај и везе, састанци комисија по републикама, нове локације за индустрију, пресељавање „Тањуга”, „Борбе” и „Радио Београда”, пресељавање владиних министарстава, припрема за штампање „ратних новчаница”, питање железнице и изградња нових пруга за снабдевање Армије, пресељавање сточног фонда (овце, свиње, коњи итд.), питање војне индустрије, питање Дирекције муниције, стање у Дирекцији експлозива, стање у Дирекцији за оружје, ванармијско васпитање, стање ваздухопловне индустрије, јачање економске базе на стратешкој територији, противавионска заштита, сарадња на усклађивању планова, финансијско пословање армије и војнобанкарска служба, хитна потреба да се „форсирају, прате и помогну изградње војних објеката”, рад комисија при среским народним одборима важним за пресељење на нове локације, питање архива, проблематика теретног аутомобилског саобраћаја (број камиона, аутомобилске радионице, гориво, стање путева...), дислокација привредних предузећа итд.³⁴

Све већа учесталост ових састанака указује на присутан страх од могућег напада, али и брижљиву припрему за одбрану и разматрање свих последица евентуалног напада. Свеобухватност припрема је подразумевала укључивање у одбрану све сегменте југословенског друштва. До детаља су анализирани сви друштвени и привредни потенцијали југословенске државе са циљем да се Југословенској (народној) армији створи неопходна основа да издржи првобитни удар и да у даљем току евентуалног рата, спречи заузимање југословенске територије.

34 Војни архив, ЈНА, к. 498, ф. 1, бр. 1; к. 539, ф. 2, бр. 2, 4, 7–11, 13, 14, 16, 18–21, 23–25, 27, 29, 31, 33, 35, 36, 38–41, 44, 45, 47–49, 51–53, 56, 58, 59; ф. 4, бр. 1–8, 10–17, 21, 22, 24–27, 30–36, 41, 46; к. 540, ф. 1, бр. 1 и 5; ф. 7, бр. 3; ф. 8, бр. 1

Састанци на највишем државном нивоу најчешћи су били у другој половини 1949. и првој половини 1950. године. Месеци најинтензивнијих састанака били су октобар и новембар 1949, када је њихов број прелазео петнаест састанака у току месеца. Управо су крајем 1949. и почетком 1950. године извршене најобимније припреме за одбрану земље за случај евентуалног ратног стања.³⁵ Чињеница да је Јосип Броз Тито водио дневник од краја 1950. и почетком 1951. године, као и делови садржаја ових белешки, речито говоре да је тада био у највећем страху од могућег напада.³⁶

У новоствореним околностима могућег ратног стања у војсци је дошло до организацијско-формацијских промена. Разрађен је нови ратни план, у чијем је фокусу била одбрана од могуће агресије са истока. Југословенску (народну) армију сачињава пет команди војних области, четири команде армија, двадесет једна стрељачка дивизија, четири дивизије КНОЈ-а, четири брдске дивизије, једна гардијска дивизија; одред на слободној територији Трста, два механизована корпуса, деветнаест војних округа, 355 војних одсека; Команде Југословенског ратног ваздухопловства са шест авио-дивизија, команде авио-корпуса, четири ваздухопловно-техничке команде, два самостална авио-пука и пукови за везу, као и Команда Југословенске ратне морнарице, са четири поморске зоне са јединицама и установама. Ова мирнодопска формација је износила око 387.000 људи, док је у рату тај број је требало да буде повећан на преко пола милиона људи. Извршена је реорганизација преко двеста јединица и установа у складу са планом мобилизацијског развоја ратних јединица. Бригу о границама су водиле граничне јединице, док је о стању у унутрашњости земље бринуо сектор безбедности и народне милиције.³⁷

Наредбом Јосипа Броза Тита – врховног команданта оружаних снага, 22. децембра 1951. године Југословенска армија је добила назив Југословенска народна армија. Променом имена војске, укључивањем у назив „народна”, хтела се појачати унутрашња кохезија и јединство свих сегмената друштва. Министарство народне одбране је 13. јануара 1953. преименовано у Државни секретаријат за народну одбрану (ДСНО), док су управе родова војске укључене у Генералштаб ЈНА и потчињене начелнику Генералштаба.³⁸

Југословенска (народна) армија је, у циљу превентивног деловања, настојала да сакупи што више информација о стању армија суседних земаља, чланица ИБ-а. Због тога је и дошло до размене обавештајних подата са Грчком, САД, Великом Британијом, Турском и Француском у периоду 1952–1954.

35 *Информбиро и Југословенска (народна) армија*, н. д.

36 *Титов дневник*, н. д.

37 Војни архив, ЈНА, к. 670, ф. 2, бр. 5/1.

38 *Razvoj oružanih snaga SFRJ...*, н. д, књ. 7, део 1. и 2.

Ове информације су категорисане на двосмерно постављана питања и добијање одговора. Анализа размене указује на југословенске ставове је да је са Турском било излишно вршити размену, са Енглезима то није имало сврхе јер, како се каже, „много траже, а ништа не дају”, због чега се предлагало да се овом послу приђе на основу реципроцитета.³⁹

Као и други комитети, Координациони комитет Србије основан је 1949. године и на његовом челу био је председник владе Народне Републике Србије Петар Стамболић. Одмах је отпочео са интензивним радом, а једно од горућих питања тичало се смештаја највиших републичких институција у случају рата. Предвиђено је да то буде на простору Западне Србије у Ужичкој области, у срезови Златиборском, Златарском и Ариљском. Најуже руководство налазило би се у Ариљском срезу, где су почели радови на изградњи подземног склоништа капацитета 350 људи у селу Мочиоце, центар везе био би источно од Ивањице, радио-станица у селу Стапари, западно од Ужица, штампарија у селу Љубиш, у коме би било и Министарство унутрашњих послова, Министарство пољопривреде и шумарства у Сирогојну итд. Смештај за Српску академију наука и уметности био је предвиђен у селу Штиткову код Нове Вароши. Предложено је и пресељавање архивске грађе, за коју је било предвиђено да се „узида у неки објекат”. Због мера безбедности било је планирано да копије докумената након коришћења буду уништене.⁴⁰

На састанку са Јосипом Брозом Титом 15. октобра 1949. године одустало се од првобитног предлога да подземни објекат код Ариља, који је имао конспиративно име „Магацин 16”, граде осуђеници. Разлози су били конспиративне природе, због чега је предложено да неквалификоване послове ради војска, а квалификоване „одани партијци”.⁴¹ Све ове појединости говоре о појачаним мерама безбедности као последице страха у коме се налазило цело југословенско друштво.

Предузећа која су радила за војну индустрију била су у фокусу интересовања ради коришћења њихових капацитета за потребе евентуалног рата. Управо због тих разлога уведена је непосредна војна контрола и урађени су прецизни планови њихове дислокације. Потребне су налагале изградњу адекватног магацинског простора, за шта је одређена локација у Прибоју на Лиму. На југословенском нивоу планирана је дислокација 29 предузећа, 13 из Србије, 10 из Словеније и шест из Хрватске. Урађени су и прецизни

39 Војни архив, ЈНА, архивски број 2913-2915. *Исто*, ЈНА, к. 47. *Исто*, ЈНА, архивски број 2960 и 2957.

40 Милан Терзић, Координациони комитет Србије у југословенским припремама за одбрану од могућег напада земаља Информационог бироа, *Војноисторијски гласник*, бр. 1/2015, стр. 141–156.

41 *Исто*.

планови функционисања Београда у случају рата: евакуација становништва, функционисање власти, снабдевање водом и струјом, питање исхране итд. Предвиђено је да у случају рата у Београду остану само Команда града и градски партијски комитет.⁴²

У свим плановима припреме за одбрану присутна је снага савезне државе чије се одлуке на републичком нивоу благовремено извршавају и реч је о координираној сарадњи савезних и републичких органа. Све је било подређено потребама војске, са циљем да јој се омогуће најбољи услови, како би могла да пружи адекватан одговор на евентуални напад. У војсци и полицији лежао је кључ југословенског отпора и, како се показало, то је Југославију и Тита спасило у овом сукобу.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

Архив Југославије, фонд 836 – Канцеларија Маршала Југославије (КМЈ)

Војни архив, Фонд Југословенске Народне Армије (ЈНА)

Balkanski pakt 1953/1954, Zbornik dokumenata iz Arhiva Vojnoistorijskog instituta, Arhiva Ministarstva spoljnih poslova i Arhiva Josipa Broza Tita (1952–1960), Vojnoistorijski institut, Beograd, 2005.

Восточная Европа в документах российских Архивов 1944–1954 гг. Том I 1944–1948 гг. No 268, Из дневника В. М. Молотова, Запись беседы с В. Поповичем об отзыве советских специалистов из Югославии 24 марта 1948 г.

Dokumenti o spoljnoj politici Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1948, Beograd, 1989.

Dokumenti o spoljnoj politici Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije 1949, Beograd, 1991.

Заточеници Голог отока: регистар лица осуђених због Информбироа, приредили Драгослав Михаиловић, Мирослав Јовановић, Горан Милорадовић и Алексеј Тимофејев, Београд, 2016.

Информбиро и Југословенска (народна) армија, Зборник докумената, приређивачи Милан Терзић, Михајло Басара, Дмитар Тасић, Службени гласник, Београд, 2015.

J. B. Tito, *Govori i članci*, knj. VI, Zagreb 1959,

Politbiro СК КПЈ 1945–1948, priredio Branko Petranović, Beograd, 1995.

Развој оружаних снага СФРЈ 1945–1985, књ. 7, део 1. и 2, Београд, 1989. и 1990.

Sednice СК КПЈ 1948–1952, Branko Petranović, Rako Končar i Radovan Radonjić, Beograd, 1985.

Hronologija revolucionarne delatnosti J. B. Tita, Beograd, 1978.

Милован Ђилас, *Дружење с Титом*, Београд, 1990.

Титов дневник, приредио Перо Симић, стручни сарадник Нада Пантелић, Београд, 2009.

Fitzroy Maclean, *Rat na Balkanu*, Zagreb, 1964.

Бранко Петрановић, *Историја Југославије 1918–1988*, књ. 3, Београд, 1988.

Драгољуб Живојиновић, *Ватикан, католичка црква и југословенска власт 1941–1958*, Београд, 1994.

Ivan Laković, *Zapadna vojna pomoć Jugoslaviji 1951–1958*, Podgorica, 2006.

Lorejn M. Lis, *Održavanje Tita na površini: Sjedinjene Američke Države, Jugoslavija i hladni rat*, Beograd, 2003.

Martin Previšić, *Goli otok: istorija, Titov logor proz arhive UDBE i iskaze svedoka*, Beograd, 2022.

Милан Терзић, „Прилог питању стварања Титовог култа (Дедијерови ’Прилози за биографију Јосипа Броза Тита’)”, *Историјски записи*, бр. 1/1995.

Милан Терзић, „Однос Јосипа Броза Тита према Римокатоличкој цркви 1945–1952 (Прилог проучавању доношења политичких одлука)”, *Војноисторијски гласник*, бр. 1/1996.

Милан Терзић, „Ништа није радио већ седио и писао (случај Милована Ђиласа у ЈНА 1954)”, *Војноисторијски гласник*, бр. 2/2010.

Милан Терзић, „Координациони комитет Србије у југословенским припремама за одбрану од могућег напада земаља Информационог бироа”, *Војноисторијски гласник*, бр. 1/2015.

Milan Terzić

*Yugoslav preparations for defense
in case of aggression of Informbiro countries*

Summary

In the Yugoslav plans of preparation for defense due to a possible attack by IB member states, the strength of the federal state was present, whose decisions at the republic level were executed in a timely manner. It was a coordinated cooperation between federal and republic authorities. It was all subordinate to the necessary defense (army and police) in order to provide it with the best conditions to be able to provide an adequate response to a possible attack. The army and police held the key to the Yugoslav resistance and, as it turned out, this saved Yugoslavia and Tito in this conflict. The fact is that Josip Broz Tito “carried” the Yugoslav year of 1948, which, after Stalin’s death, as part of the Cold War calculation of the Great Powers, propelled him into the orbit of world politics, and he positioned his place through the Non-Aligned Movement.

Милан Терзич

*Подготовка Југославије к обороне
в случае агресије со стране стран-членов Информбјуро*

Резюме

В југославских планах подготовки к обороне в связи с возможным нападением стран-членов Информбюро присутствует мощь союзного государства, решения которого своевременно реализуются на республиканском уровне. Речь идёт о скоординированном взаимодействии союзных и республиканских органов. Всё было подчинено нуждам обороны (армия и полиция), чтобы обеспечить наилучшие условия для адекватного ответа на возможное нападение. Ключевая роль в югославском сопротивлении отводилась армии и полиции, и, как оказалось, именно это спасло Югославию и Тито в этом конфликте. Также фактом является то, что Иосип Броз Тито «вывез» югославский 1948 год, который после смерти Сталина, в рамках сведения счётов между великими державами времён холодной войны, вывел его на орбиту мировой политики, где он занял своё место благодаря Движению неприсоединения.